

11 Μαρτίου 2020

Η Λειτουργία των Προηγιασμένων (μέρος 2ο)

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Ας έλθουμε τώρα στην Τεσσαρακοστή. Η θεία λειτουργία κατά την περίοδο αυτή ετελείτο μόνο κατά τα Σάββατα και τις Κυριακές. Παλαιό έθιμο επικυρωμένο από εκκλησιαστικούς κανόνες απαγόρευε την τέλεση της θείας λειτουργίας κατά τις ημέρες της εβδομάδας, γιατί αυτές ήταν ημέρες νηστείας και πένθους. Η τέλεση της θείας λειτουργίας ήταν κάτι ασυμβίβαστο προς τον χαρακτήρα των ημερών αυτών. Η λειτουργία είναι πασχάλιο μυστήριο, που έχει έντονο τον πανηγυρικό, τον χαρμόσυνο και επινίκιο χαρακτήρα. Αυτό όμως γεννούσε πρόβλημα. Οι χριστιανοί έπρεπε να κοινωνήσουν δύο φορές τουλάχιστον ακόμη την εβδομάδα, το λιγότερο δηλαδή κατά τις δύο ενδιάμεσες ημέρες, την Τετάρτη και την Παρασκευή, που αναφέρει και ο Μ. Βασίλειος. Η λύση ήδη υπήρχε: οι πιστοί θα κοινωνούσαν από προηγιασμένα άγια. Οι ημέρες αυτές ήσαν ημέρες νηστείας. Νηστεία την εποχή εκείνη σήμαινε πλήρη αποχή τροφής μέχρι τη δύση του ήλιου. Η κοινωνία λοιπόν θα έπρεπε να κατακλείσει τη νηστεία, να γίνει δηλαδή μετά την ακολουθία του εσπερινού.

Στο σημείο αυτό συνδέεται η ιστορία με τη σημερινή πράξη. Η λειτουργία των Προηγιασμένων είναι σήμερα ακολουθία εσπερινού, στην οποία προστίθεται η παράθεση των δώρων, οι προπαρασκευαστικές ευχές, η θεία κοινωνία και η ευχαριστία ύστερα από αυτήν. Η διαμόρφωσή της μέσα στο όλο πλαίσιο της Τεσσαρακοστής της έδωσε ένα έντονο «πενθηρό», κατά τον Θεόδωρο Στουδίτη, χαρακτήρα. Με τον εσπερινό συμπλέκονται τροπάρια κατανυκτικά, οι ιερείς φέρουν πένθιμα άμφια, η αγία τράπεζα και τα τίμια δώρα είναι σκεπασμένα με μαύρα καλύμματα, οι ευχές είναι γεμάτες ταπείνωση και συντριβή. «Μυστικωτέρα εις παν η τελετή γίνεται» κατά τον ίδιο Πατέρα.

Καιρός να ρίξωμε μια ματιά σ' αυτήν την ίδια τη λειτουργία των Προηγιασμένων, στη μορφή που ύστερα από μακρά εξέλιξη αποκρυσταλλώθηκε και κατά την οποία τελείται σήμερα στους ναούς μας. Ήδη επισημάναμε τα δύο λειτουργικά στοιχεία που τη συνθέτουν: την ακολουθία του εσπερινού και τη θεία κοινωνία. Το πρώτο μέρος της αποτελεί ο συνήθης εσπερινός της Τεσσαρακοστής με μικρές μόνο τροποποιήσεις. Ο ιερέας κατά τη ψαλμωδία της Θ' ώρας ντύνεται την ιερατική του στολή και θυμιάζει. Η έναρξη γίνεται με το « Ευλογημένη η βασιλεία...» κατά τον τύπο της θείας λειτουργίας. Διαβάζεται ο προοιμιακός, ο 103ος δηλαδή ψαλμός, που περιγράφει το δημιουργικό έργο του Θεού. Είναι το προοίμιο του εσπερινού, αλλά και όλης της ακολουθίας του νυχθημέρου, που αρχίζει, ως γνωστό, κατά τον εβραϊκό τρόπο, από την εσπέρα· πρώτο μέρος του εικοσιτετραώρου θεωρείται η νύχτα. Ύστερα ο διάκονος ή ο ιερέας θέτει στο στόμα των πιστών τα ειρηνικά. Ακολουθεί η ανάγνωση του 18ου καθίσματος του Ψαλτηρίου· «Πρός Κύριον εν τω θλίβεσθαι με εκέκραξα και εισήκουσε μου...». Είναι το τμήμα του ψαλτηρίου που έχει καθοριστεί να διαβάζεται κατά τους

εσπερινούς της Τεσσαρακοστής. Ο ιερέας εν τω μεταξύ ετοιμάζει στην πρόθεση τα προηγιασμένα από τη λειτουργία του προηγούμενου Σαββάτου ή της Κυριακής τίμια δώρα. Αποθέτει τον άγιο άρτο στο δισκάριο, κάνει τη ένωση του οίνου και του ύδατος στο άγιο ποτήριο και τα καλύπτει. Ο εσπερινός συνεχίζεται με τη ψαλμωδία των ψαλμών του λυχνικού και των κατανουκτικών τροπαρίων της ημέρας, που παρεμβάλλονται στους τελευταίους στίχους των ψαλμών αυτών και γίνεται είσοδος. Διαβάζονται δύο αναγνώσματα από την Π. Διαθήκη, ένα από τη Γένεση και ένα από το βιβλίο των Παροιμιών. Θα σταθούμε για λίγο στην κατανουκτική ψαλμωδία του «Κατευθυνθήτω», του δεύτερου στίχου του 140ου ψαλμού. Ψάλλεται μετά από τα αναγνώσματα έξι φορές, από τον ιερέα και τους χορούς, ενώ ο ιερέας θυμιάζει την αγία τράπεζα.

Κατόπιν γίνεται η εκτενής δέηση υπέρ των τάξεων των μελών της Εκκλησίας, των κατηχουμένων, των ετοιμαζομένων για το άγιο βάπτισμα, «των προς το φώτισμα ευτρεπιζομένων» και των πιστών. Και μετά την απόλυση των κατηχουμένων έρχεται το δεύτερο μέρος, η κοινωνία των μυστηρίων.

Τη μεταφορά των προηγιασμένων δώρων από την πρόθεση στο θυσιαστήριο, που γίνεται με μεγάλη κατάνυξη, ενώ οι πιστοί σκύβουν μέχρι το έδαφος, συνοδεύει η ψαλμωδία του αρχαίου ύμνου «Νυν αι δυνάμεις».

Η προπαρασκευή για τη θεία κοινωνία περιλαμβάνει κυρίως την Κυριακή προσευχή, το «Πάτερ ημών...», ακολουθεί η κοινωνία και μετά απ' αυτήν η ευχαριστία. Και η λειτουργία τελειώνει με την κατανουκτική οπισθάμβωνο ευχή. Είναι δέηση, που συνδέει την τέλεση της κατανουκτικής αυτής λειτουργίας με την περίοδο των Νηστειών. Ο πνευματικός αγώνας της Τεσσαρακοστής είναι σκληρός, αλλά και η νίκη κατά των αοράτων εχθρών είναι βέβαιη για τους αγωνιζομένους τον καλόν αγώνα. Η ανάσταση δεν είναι μακριά.

Η θεία λειτουργία των Προηγιασμένων είναι μία από τις ωραιότερες και κατανουκτικότερες ακολουθίες της Εκκλησίας μας. Αλλά συγχρόνως και μία διαρκής πρόσκληση για τη συχνή κοινωνία των θείων μυστηρίων. Μια φωνή από τα βάθη των αιώνων, από την αρχαία ζωντανή παράδοση της Εκκλησίας. Φωνή που λέει, ότι ο πιστός δεν μπορεί να ζεί τη ζωή του Χριστού αν δεν ανανεώνει διαρκώς την ένωσή του με την πηγή της ζωής, το σώμα και το αίμα του Κυρίου. Διότι ο Χριστός είναι «η ζωή ημών».

(Ιωάννου Μ. Φουντούλη, Λογική Λατρεία, Θεσ/κη 1971 σ. 49-54).